

Van D.A.T. naar C.A.T. in schrijftaken

Taalgebruik: van alledaags tot academisch

'In this paper I am gonna write about': een zin die de meeste docenten Engels op een middelbare school tot hun grote ongenoegen onder ogen krijgen. Evenals vele slang woorden (denk yolo, hangry, selfie) past dit echter in het dagelijkse Engelse taalgebruik van veel leerlingen. Erg? Nee, taal verandert nu eenmaal constant. Waar jeugdige leerlingen zich een nieuwe taal eigen maken, komen veranderingen onherroepelijk om de hoek kijken. Problematischer wordt het als leerlingen hun dagelijkse taalgebruik gaan toepassen in formele situaties. Als docente Engels kwam ik dit in de praktijk tegen: in presentaties, brieven en essays. Mijn onderzoek beoogde hier verandering in te brengen: kan ik mijn leerlingen in een lessenserie van vier lessen laten overstappen van dagelijks taalgebruik naar een formelere variant? Oftewel, hoe krijg ik mijn leerlingen van Dagelijks Algemeen Taalgebruik (D.A.T.) naar Cognitief Abstract Taalgebruik (C.A.T.), de academische versie? Om dit te kunnen bewerkstelligen betreft het onderzoek verschillende manieren van leren, zoals observerend, samenwerkend en taakgericht leren. Alhoewel mijn onderzoek zich specifiek richt op de verschuiving naar academisch taalgebruik bij Engels (dat is nu eenmaal mijn vakgebied...), kan het probleem makkelijk een vertaalslag maken naar bèta- en gammavakken. Net zoals een docent Engels goede formele teksten wil lezen van zijn leerlingen, wil de docent Nederlands, biologie en aardrijkskunde dat ook. In het vervolgonderwijs is het goed kunnen schrijven van een formele tekst nu eenmaal niet alleen behouden voor talenstudies. Ik zal dan ook proberen mijn onderzoek in algemene lijnen te schetsen, toepasbaar in vele situaties.

Om mijn leerlingen van D.A.T. naar C.A.T. te krijgen in slechts vier lessen moesten zij twee dingen leren: vocabulaire, om precies te zijn tien formele woorden, en een formele zinsconstructie. Het uiteindelijke doel was dat de klas beter formele teksten ging produceren, maar ook beter ging nadenken over het gebruik van formeel taalgebruik. Aan het begin van de eerste les schreef de klas daarom een formele brief, zonder enige instructie. Vervolgens gingen zij aan de slag met voorbeelden van formele teksten, bestuderen en oefenen van woorden en zinsconstructies en verschillen zoeken tussen formele en informele teksten. In de derde les gingen de leerlingen aan de slag met het meest belangrijke element van de lessenserie: observerend leren. Ze werden opgedeeld in een managementteam en een observatieteam. Het management kreeg zeven brieven te lezen die ze zelf hadden geschreven. Hiervan moesten ze gebaseerd op alles wat ze hadden geleerd de beste brief kiezen en argumenten aandragen. Het observatieteam moest de argumenten opvangen en verwerken op een poster. De posters bevatte uiteindelijk dus de criteria voor een goede formele brief die de klas zelf had opgesteld. Met behulp van de formele woordenlijst, formele zinsconstructie en opgestelde criteria gingen de leerlingen in les vier aan de slag met het herschrijven en verbeteren van hun eigen brieven.

De effectiviteit van de lessenserie heb ik ook gemeten door een drietal

onderzoeksmethoden. Via een vragenlijst na het schrijven van brief één en brief twee heb ik gemeten in hoeverre de leerlingen reflecteerden op de mate van reflectie van de opdracht en de formaliteit van hun taalgebruik. De leerlingen bleken vooruit te zijn gegaan in reflectie toen ze voor de tweede keer de vragenlijst invulden. Ten tweede heb ik alle brieven, zowel de eerste versie als de tweede, anoniem laten nakijken door een onafhankelijke docent. Hieruit bleek dat de klas hoger scoorde op de tweede versie van de brieven in zinsconstructie en vocabulaire.

Het meest tijdrovende was echter de beschrijvingsanalyse van de brieven. Ik heb alle brieven, eerste en tweede versie, gecodeerd per woord en zinsconstructie. Eerst heb ik alle zinnen onderverdeeld naar soort zinsconstructie (passief, actief etc.) zonder een oordeel te vellen. Daarna heb ik de percentages van voorkomen van alle verschillende zinsconstructies, waaruit bleek dat de leerlingen significant vooruit waren gegaan in de formele zinsconstructies en significant minder informele constructies gebruikten. Op een zelfde manier heb ik nogmaals de brieven doorgenomen, maar dit om alle woorden onder te verdelen in formele en informele woordcategorieën. Wederom was de klas significant vooruitgegaan in het gebruik van formele woorden in totaal en was er vooruitgang in de specifieke formele categorieën.

Omdat de vooruitgang zo groot bleek en de leerlingen zoveel speciaal in de lessen aangeleerde woorden en constructies gebruikten is de kans zeer groot dat de lessenserie succesvol was. De leerlingen zijn betere formele brieven gaan schrijven! Door de lessenserie hebben de leerlingen handvatten meegekregen op bij verschillende vakken en onderwerpen formele teksten te kunnen produceren. Tevens hebben ze beter inzicht gekregen in formaliteit versus informaliteit en de drempel die ze daarbij over moeten.

Mw. Drs. Jente Claessen

ILO, Universiteit van Amsterdam

Docente Engels, Werenfridus Hoorn

Jente.claessen@gmail.com